

OPERAČNÍ UMĚNÍ A TAKTIKA

K OTÁZKÁM VELENÍ NA STUPNI ARMÁDA—DIVISE

Generálmajor Jaromír Vyhnánek a podplukovník Josef Bláha

Po ukončení druhé světové války rozvíjela teorie operačního umění a taktiky bohaté válečné zkušenosti, které i dnes v mnohém zůstávají studnicí pro obohacování zásad vedení operací a boje ve změněných podmínkách. Zvláště v posledních letech jsme svědky širokého zkoumání otázek obrany i útoku v podmínkách zavádění nové bojové techniky do výzbroje, především zbraní hromadného ničení. V současné době více než kdy v minulosti rozpracovali teoretikové armád socialistických států nové zásady vedení soudobých operací. Bylo by chyba domnívat se, že vytyčené zásady jsou dokonalé a že vědecké závěry jsou konečné i při dosavadní výzbroji armád. Je žádoucí a nutné, abychom teoretické závěry častěji než dosud prakticky ověřovali, zdokonalovali a obohacovali a nebáli se využívat tvůrčích poznatků jiných armád nevyjímaje ani armády kapitalistické. Je skutečností, že naše vojenskovědecká práce nastoupila správnou cestu a dosáhla v posledních letech i určitých výsledků. Nebylo však dosaženo stejných výsledků ve všech oborech. Jedním z nejméně rozpracovaných oborů jsou otázky velení v soudobých podmínkách. V tomto směru snažíme se dosud více nebo méně jenom přizpůsobovat způsoby velení, nehledáme důsledně nové způsoby, a tak v praktické činnosti velitelů a štábů zůstáváme v podstatě na úrovni druhé světové války. To ovšem znamená zaostávání a bude třeba těmito vážnými otázkami se zabývat s daleko větší důsledností.

Při zkoumání otázek velení v soudobých podmínkách je nutno, abychom jasně viděli, jaké jsou požadavky na velitele a štáby při uskutečňování velení, a na druhé straně je třeba odhalit příčiny toho, proč současný stav neodpovídá požadavkům řízení soudobých operací.

Jaké jsou tedy některé požadavky na velitele a štáby v otázkách velení?

1. Při soudobém charakteru bojové činnosti vojsk, kdy jeden druh bojové činnosti může rychle přerůst v protichůdnou bojovou činnost (útok v obranu a naopak), kdy častěji bude docházet k střetným bojům nebo k střetným sražením, kdy lze v určitých obdobích operace očekávat vysoké tempo útoku a kdy je možné nenařadit použití zbraní hromadného ničení nepřítelem dopravovaných na cíl různými způsoby, je nutno, aby velitel a štáb byl včas a rychle informován o situaci na bojišti a mohl provést protipatření a splnit daný úkol.

2. K tomu, aby velitel a štáb mohl úspěšně splnit souhrn složitých úkolů řízení soudobého boje, je nutno, aby měl dostatek průzkumných podkladů o nepříteli, o jeho činnosti, o terénu, a co je hlavní, o rozmístění a možnostech použití zbraní hromadného ničení nepřítelem.

3. Dalším požadavkem na velitele a štáby je, aby uměli dovedně a v závislosti na konkrétní bojové situaci rozmisťovat velitelská stanoviště tak, aby odpovídala všem požadavkům ochrany proti zbraním hromadného niče-

ní a zabezpečovala pevné a nepřetržité velení i ve složitých bojových situacích i při nepřátelských úderech zbraněmi hromadného ničení.

4. Styl práce a způsoby řízení bojové činnosti vojsk musí odpovídat soudobému rozvoji operačního umění a soudobé technické úrovni.

To jsou některé základní prvky v otázkách velení, které považujeme za účelné v dalším pojednání hlouběji osvětlit.

Dosavadní způsob velení a práce štábu není plně v souladu s charakterem soudobé bojové činnosti. Velitelé a štáby nemají zpravidla včas zprávy o činnosti bojujících jednotek a toto zpoždění dosahuje na různých stupních velení až několika hodin, což se velmi nepříznivě odráží ve veškeré činnosti velitelů a štábů. Příčinou tohoto stavu je, že velitelé počínaje velitelem divise, jsou při dosavadním způsobu velení závislí na hlášeních podřízených o situaci na frontě a sami zpravidla neuskutečňují nic k tomu, aby vlastními prostředky a orgány sledovali boj a tak získali podklady pro přímé řízení bojujících vojsk.

Připočteme-li k tomuto stavu někdy i zdoluhavý a nevyhovující styl práce štábu, kdy jsou zpracovávána zbytečně dlouhá hlášení a nařízení a předávána pomůckami utajeného velení, tento nepříznivý stav se ještě zhoršuje. Mnozí důstojníci vidí hlavní příčinu nedostatků ve velení jen v organizační stránce, to jest v počtu velitelských stanovišť (VPS, VS, ZVS a TVS) a jejich slabém personálním obsazení a materiálním vybavení.

Jsme toho názoru, že to není hlavní příčina, i když je nutno souhlasit s úpravou velitelských stanovišť na stupni divise. Důležité však je, aby si velitelé všech stupňů, čítajíc v to velitele armády, zabezpečili možnost přímého pozorování bojiště především v hlavních údobích boje a na nejdůležitějších směrech. K tomu je třeba, aby si velitelé organizovali a zřizovali pozorovací stanoviště tak, aby mohli buď osobně nebo prostřednictvím odpovědných orgánů svého štábu pozorovat bojiště. Pozorovatelný mohou být podle situace obsazovány důstojníky operačního oddělení, průzkumu nebo štábů druhů vojsk. Podle konkrétních požadavků a potřeb skupiny obsazující pozorovatelný se mohou skládat z jednoho nebo i více důstojníků. Úkolem těchto pozorovatelů je, aby byli očima velitele a nepřetržitě jej informovali o situaci na bojišti, umožňovali mu provádět včasné opatření, aniž velitel musel čekat na hlášení podřízených štábů.

Jakými orgány toto pozorování bojiště provádět, protože nynější organizace nepředvídá pro tento úkol zvlášť vyčleněné důstojníky? Jednoznačně odpovědět na tuto otázku nelze, neboť bude vždy záležet na konkrétní situaci, na organizačních schopnostech příslušného velitele a na cílech přímého pozorování bojiště.

Mohou vzniknout námitky, že tento způsob práce velitele vyplývá z nedůvěry k podřízeným velitelům. Toto opatření není výrazem nedůvěry, nýbrž naopak zdravé a správné snahy urychlit a zkvalitnit velitelskou činnost a tím i příměji reagovat na rychle se měnící bojovou situaci. Bez přímého pozorování bojiště vlastními orgány by se velitelé většinou rozhodovali pozdě a jejich zásahy by neodpovídaly skutečné situaci na frontě a byly by proto málo účinné, jak o tom konečně svědčí naše dosavadní zkušenosti.

Toto ujasnění je nutné proto, aby nevznikl názor a praxe, kdy při řízení bojové činnosti z jednoho velitelského stanoviště velitel a štáb jsou pohro-

madě na tomto jediném velitelském stanovišti. Bylo stanoveno, že na stupni armády, svazku a útvaru je jen jedno hlavní velitelské stanoviště, kterým je u armády velitelské stanoviště a u svazku a níže velitelsko-pozorovací stanoviště. Tím se zjednodušuje dosavadní složitý systém velení a odstraňuje se dvoukolejnost velitelské a štábní sítě. Hlavní velitelské stanoviště je žádoucí přibližovat k linii fronty, zkracovat vzdálenosti mezi velitelskými stanovišti a pozorovatelnami a tím vytvářet výhodnější podmínky pro spojení a velení.

Mírové podmínky, kdy zpravidla je nutno rozmisťovat velitelská stanoviště v lesích, vyvolaly u mnohých názor, že tak tomu bude vždy, tedy i ve válce. Ve skutečnosti budeme rozmisťovat velitelská stanoviště i v osadách, v roklich, v zákopovém systému apod. tak, aby byla zabezpečena maximální ochrana štábu proti účinkům zbraní hromadného ničení a aby velitelská stanoviště zůstala utajena před nepřítelem. Je třeba vidět, že rozmisťování vojsk i štábů v lesích má za použití atomových, chemických a zápalných zbraní i mnoho nevýhod. V lesích se zvyšují některé účinky atomových zbraní, vznikají rozsáhlé zátarasy a požáry, které znemožňují pohyb, a odtarasovací práce jsou značně složité a časově zdoluhavé. Naproti tomu na středoevropském válčišti je velká hustota kamenných a odolných osad se sklepy, kterých v soudobých podmínkách používání zbraní hromadného ničení lze s výhodou využívat. Přitom vždy je nutno vycházet z konkrétních podmínek a vhodně kombinovat využívání osad, lesů, terénních úkrytů a zákopového systému.

Dovedné rozmisťování velitelských stanovišť musí obsahovat prvek ochrany proti zbraním hromadného ničení. Přesto je nutno počítat s prozrazením, popřípadě se zničením hlavního velitelského stanoviště. Proto je nezbytné v každé situaci vytvářet záložní velitelské stanoviště; u svazku záložní velitelsko-pozorovací stanoviště (ZVPS) a u armády záložní velitelské stanoviště (ZVS), popřípadě i záložní týlové velitelské stanoviště (ZTVS).

Pokládáme za nutné blíže osvětlit vzájemný vztah a využití hlavního a záložního velitelského stanoviště. Záložní velitelské stanoviště je zřizováno a budováno proto, aby byla zabezpečena nepřetržitost velení při zničení hlavního velitelského stanoviště. Proto musí být obsazováno tak, aby bylo schopno převzít velení, zůstalo skryto před nepřítelem a přitom neztěžovalo velení nebo dokonce nevedlo ke dvoukolejnosti ve velení. Počet osob a materiálu rozmisťovaného na záložním místě velení nebude vždy stejný a bude se měnit podle skutečných potřeb. Při přípravě a plánování operace (boje) bude ZVS (ZVPS) obsazováno minimálním počtem důstojníků, neboť většina příslušníků štábů bude pracovat na hlavním velitelském stanovišti. V průběhu vedení operace (boje) bude nutno zbavit VS (VPS) všech osob a materiálu, které nejsou přímo nutné pro operativní velení. Na hlavním velitelském stanovišti nutno ponechat jen nejnútnejší operační štáb vybavený výkonnými dopravními prostředky schopnými pohybu mimo komunikace a spolehlivými pojítky zabezpečujícími velení i za pohybu. Podle situace při vedení operace (boje) se mohou na hlavní velitelská stanoviště povolávat jednotliví důstojníci ze záložního stanoviště k plnění konkrétních úkolů. Dále důstojníků ze ZVS (ZVPS) může být využíváno k nahrazování nebo vystřídávání důstojníků z hlavního velitelského stanoviště. Záložní velitelské stanoviště musí být nepřetržitě informováno o si-

tuaci, aniž se tím zdržuje řízení bojové činnosti z hlavního velitelského stanoviště.

Vedení soudobé útočné operace vševojskovou armádou, zvláště v počátečním údobí války, je charakterisováno tím, že armáda může útočit na široké frontě a provádět údery na dvou i více směrech. Podmínky velení v dané situaci budou složitější, a proto nejsou vyloučeny případy, kdy štáb ze záložního velitelského stanoviště (ZVPS) bude uskutečňovat velení a řízení bojové činnosti na samostatném směru. I v tomto případě musí štáb rozmístěný na ZVS plnit ostatní úkoly vyplývající z úlohy záložního velitelského stanoviště.

Organisace a systém velení nezabezpečí správné a situaci odpovídající rozhodování, nebude-li mít velitel včas hodnotné a pravdivé zprávy o nepříteli. K tomu je třeba, aby velitel a štáb uměli dovedně využívat průzkumných prostředků a usměrňovat je na získání rozhodujících zpráv o nepříteli. Je nutno poznamenat, že složitost soudobého boje a technických prostředků klade velké nároky na průzkumné orgány. Tyto zvýšené nároky vyplývají z charakteru soudobého boje, kdy je třeba vést průzkum do podstatně větší hloubky, než tomu bylo dříve, a zjišťovat složitější činnost nepřítelů a hlavně pátrat po prostředcích zbraní hromadného ničení, ověřovat cíle před provedením vlastních úderů a zjišťovat jejich výsledky. Tyto nové a složité úkoly vyžadují všestranné přípravy průzkumných orgánů a případné vytvoření speciálních průzkumných skupin k zjišťování zpráv, zejména o zbraních hromadného ničení. Tato otázka by vyžadovala hlubokého rozboru dosavadních možností průzkumných orgánů svazků a armád, úpravu jejich výcviku, reorganisaci a zlepšení materiální výbavy především pojitků. Například vybavení orgánů průzkumu pozemními přenosnými radiolokátory vážícími kolem 40 kg umožňuje zjišťovat vzdálenosti a azimuty pohybujících se cílů a pomocí zvláštních kódovaných signálů i výšku cíle. Tento radiolokátor dává možnost odhalit jednotlivého pohybujícího se vojáka až na 800 m, tank, automobil a jednotku pochodujiící pěchoty až na vzdálenost 5 až 6 km. Přitom zkušená obsluha je s to určit i charakter cíle. To je jenom jeden ze soudobých technických prostředků průzkumu. Je jich již velmi mnoho kromě radiolokátorů pozemních i radiolokátorů palubní v letounech a vrtulnících v bezpilotních prostředcích vzdušného napadení; jsou to dále nejrůznější fotografické přístroje, přístroje k vidění v noci, prostředky akustického průzkumu a na místě ne posledním i televise.

Uvedený stručný výčet možných technických prostředků průzkumu potvrzuje složitost celé otázky a nutnost nově ji komplexně dořešit.

Brzdou dosavadního způsobu velení zůstávají nedostatky ve stylu práce velitelů a štábů. Nelze říci, že bychom se těmito otázkami nezabývali, nýbrž naopak otázka stylu práce byla předmětem mnohých jednání, i když zpravidla šlo o styl práce v normálním mírovém životě. Bylo již rozpracováno několik teoretických úvah pojednávajících o možných cestách k zlepšení práce štábů, jako např. způsob souběžného plánování. Je vcelku správně chápána vzájemná závislost stylu práce na materiálním vybavení štábů.

Přesto dosud nebylo dosaženo v praktické práci štábů takových zlepšení, aby velení odpovídalo potřebám soudobého boje. Jsme stále svědky toho, že i kvalifikovaní důstojníci ve štábech většinu času při přípravě i vedení operací věnují plnění technickým a často podružným úkolům na úkor tvůrčí činnosti, která by směřovala k vypracování svérázného,

situaci odpovídajícího rozhodnutí, k oklamání a zničení nepřítele. Málo času je věnováno řídicí činnosti podřízených štábů a vojsk.

Zlepšení stylu práce možno očekávat tehdy, bude-li velitel a štáb pracovat tak, aby nebyl závislý jen na podkladech o situaci, které dostane od podřízených štábů. Taková činnost byla možná v době, kdy vojska vedla boj v poměrně úzkém pásmu nízkými tempy, bez rychlých a náhlých změn situace. Tempo dnešních operací, technika pozorování, maskování i velení vyžaduje hledat nové formy velení a lepší výbavu štábu, které by umožnily řídit vojska v širokých pásmech bojové činnosti, bojujících vysokými tempy.

V takové situaci soudobého velení je třeba umět rychle reagovat na vzniklou konkrétní situaci. Při plnění této základní zásady se podílí svým dílem jak velitel svým rychlým rozhodováním, tak i štáb, který rozhodnutí rozpracovává, zabezpečuje včasné doručení rozkazů podřízeným a provádí kontrolu jejich plnění. A nakonec je to vykonavatel, který na podkladě správného a rychlého pochopení úkolu daný rozkaz plní. K tomu je třeba poskytnout vykonavateli dostatek času a nedopustit, aby mu byl odebírán zdoluhavou prací vyšších štábů. Styl práce velitelů a štábů musí těmto požadavkům plně odpovídat.

Příčiny neodpovídajícího stylu práce jsou často objektivního rázu. Pracovníci štábů musí v současné době provádět většinu prací pracným, primitivním způsobem, a nemohou proto mnohé lhůty podstatně zkrátit, nebude-li pro jejich potřeby zavedena dokonalejší technika. I když musí být naší snahou zlepšit styl práce štábů i při dosavadním vybavení, přesto při zkoumání perspektiv velení musíme vycházet ze světové technické úrovně, kdy již je možno řadu pracných úkonů mechanizovat nebo automatisovat, a tím ponechat velitelům a štábům více času na tvůrčí řešení rozhodujících otázek na podkladě všestranného a hlubokého rozboru všech prvků situace.

Vzniká otázka, které práce ubírají nejvíce času našim velitelům a štábům? Jsou to úkoly spojené s předáváním a ověřováním zpráv, rozkazů a nařízení technickými i netechnickými pojítky při dodržování zásad utajeného velení, rozmnožování grafické dokumentace, propočítávání hustot a poměrů sil, podkladů pro přesuny apod. Tyto úkony je většinou možné provádět za využití již existující techniky, jak to dokazují četné zprávy odborné literatury.

Tak se již konají pokusy o úplnou automatisaci velení. V současné době již jsou vyvinuty tzv. poloautomatické systémy, jejichž princip záleží ve využití elektronických počítačích strojů, nejrůznějších pojítek a dalších technických prostředků, zejména radiolokátorů. Uvažuje se o vývoji automatického systému pro řízení bojové činnosti vojsk. Uvedený systém má mít za úkol shromažďovat a vyhodnocovat zprávy a hlášení získané nejrůznějšími prostředky průzkumu a dodávat kdykoli veliteli úplné a nejčerstvější podklady o situaci vojsk vlastních i nepřítele, o nejvýhodnějším využití vlastních vojsk, o závěrech vyplývajících z terénu a z povětrnostních podmínek. Tento technicky dosud nedořešený systém má mnoho složitých přístrojů k provádění průzkumu, pro navigaci a řízení letectva, k zabezpečení nepřetržitého spojení a konečně k provádění radiotechnického rušení.

Pomocí elektronických počítačích strojů lze v perspektivě vyřešit až dosud pracné způsoby utajeného velení, řízení paleb dělostřelectva, zjišťo-

vání předpovědi počasí a mnoho dalších složitých matematických úkonů, které dnes podstatně ztěžují rychlost práce štábů. Rovněž využití barevné fotografie a nejnovějších objevů v oboru litografie již dnes umožňuje rychle rozmnožovat mapy se zakreslenou situací, kterých lze pak při jejich rychlém doručování vrtulníky s úspěchem používat k vydávání rozkazů v krátkých lhůtách.

Tyto příklady potvrzují, že soudobá úroveň techniky při jejím dovedném využití podstatně ulehčuje a zrychluje práci štábů.

Zlepšení efektivnosti práce by prospělo zavedení stále platných rozkazů a nařízení, zejména v otázkách vytváření bojových a pochodových sestav a bojového zabezpečení. Tak např. v rozkaze pro přesun svazku v dosavadní praxi je uváděno složení a vzdálenosti jednotlivých proudů a sledů, pochodové rychlosti, rozdělení prostředků protivzdušné obrany a jiné otázky bojového zabezpečení, které se periodicky opakují ve všech rozkazech a jejich napsání a hlavně doručení vojskům až do nejnižšího stupně vyžaduje mnoho času, zatěžuje pojítka a hlavně ubírá vykonavatelům čas na přípravu a provedení rozkazu. Přitom je všeobecně známo, že se tyto rozkazy zpravidla neliší od ustanovení řádů a předpisů. Považovali bychom za správnější, kdyby ty úkony nebo části rozkazu, které odpovídají běžné praxi, nebyly v plném rozsahu uváděny. Místo toho mít ve štábní pomůcce rozpracovány příslušné údaje pro ten onen druh bojové činnosti a vykonavatele odkázat jen na příslušnou variantu s uvedením konkrétních zvláštností. Námitky, že tento způsob povede k šablonovitosti, nejsou správné, neboť podstata tkví v umění používat takové štábní pomůcky, a co je hlavní, tímto způsobem zrychlíme a ulehčíme práci štábům i vojskům.

Při zpracování různých dokumentů, rozkazů a nařízení vydávaných podřízeným štábům zapomínáme na to, že štáby již byly delší dobu cvičeny, že důstojníci štábů mají předchozí vojenské vzdělání a praktické zkušenosti. Zpracovávání rozkazů bez zřetele na tyto skutečnosti vede ke zpracovávání obsáhlé, detailní a nepřehledné dokumentace, která se zpravidla pro polní podmínky nehodí. Čeho je tedy třeba? Je nutno brát v úvahu schopnosti podřízených velitelů a štábů, důvěřovat jim a dát jim odpovídající pravomoc a odpovědnost. Jedině tak podepřeme iniciativu a přispějeme k tvůrčímu řešení složitých otázek při velení a řízení vojsk.

Charakter soudobého boje, nutnost skrytě a s přihlédnutím k ochraně proti účinkům zbraní hromadného ničení rozmisťovat velitelská stanoviště a v průběhu boje často je přemisťovat v sestavách bojujících vojsk i mimo komunikace, to vše vyžaduje mít štáby početně malé, pracovní výkonné, vybavené takovou technikou a pracující takovým stylem práce, aby mohly splnit složité a náročné úkoly.

Otázky systému velení, stylu práce a materiálního vybavení štábů jsou velmi aktuální a jsou živé u všech armád. Proto je a zůstane naším úkolem studovat současný stav, technické možnosti a navrhopat perspektivní řešení těchto pro bojeschopnost armád velmi důležitých otázek.

Ze zkušenosti víme, že cílem každé operace, zvláště pak operace v počátečním období války, bude rozrušit systém velení nepřítele a tím zbavit bojující vojska pevného velení. S touto okolností je třeba stále počítat a otázky velení řešit i z tohoto hlediska. Přitom je třeba u velitelů a štábů všech stupňů pěstovat zdravou iniciativu, před zahájením operace nebo

boje jim hluboce objasňovat¹ zámysl a úkoly jim vydávat na delší časové období, než tomu bylo dříve. Tak vytvářet velitelům všech stupňů předpoklady pro úspěšné plnění úkolu v duchu zámyslu staršího náčelníka i při ztrátě spojení a vedení bojové činnosti odtržené od hlavních sil nebo i v obklíčení.

V tomto článku jsme neřešili zásady, které jsou zakotveny v našich rádech a jsou trvale platné i při používání zbraní hromadného ničení. Cílem tohoto článku je poukázat na některé nové problémy a ukázat možný směr, kterým bychom se měli ubírat při dalším rozpracovávání těchto problémů.

Otázky velení a materiálního vybavení štábu divise bude nutno ověřovat na zvláštních zkušebních cvičeních. Přitom budeme vycházet z uvedených hledisek a přezkušovat štáb vybavený technikou, která je u nás k dispozici a současně prověřovat i funkční vzorky techniky perspektivní.

Závěrem zdůrazňujeme, že i při onom zkušebním cvičení i v praktické činnosti našich štábů musí být vytvářeny podmínky pro pevné a nepřetržité velení i při použití zbraní hromadného ničení nepřitelem.